

Wczesnośredniowieczna Ruś - w kręgu zagadnień funeralnych i eschatologii

- [Trwające](#)
- [Zakończone](#)

Informacje o projekcie

Tytuł projektu: Wczesnośredniowieczna Ruś - w kręgu zagadnień funeralnych i eschatologii

Numer projektu: 2013/11/B/00402

Kierownik projektu: dr Karol Bronisław Kollinger

Jednostka prowadząca projekt: Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk

Źródło finansowania projektu: staż podoktorski FUGA.Narodowe Centrum Nauki

Wykonawcy:

dr Karol Bronisław Kollinger - Wnioskodawca

prof. dr hab. Andrzej Buko - Opiekun naukowy

Charakterystyka

Charakterystyka planowanych badań:

Staż pomyślany został jako wstęp do szerzej zakrojonych badań nad obrzędami, zwyczajami i wierzeniami pogrzebowymi na Rusi. Choć problematyka ta nie jest zupełnie nowa, brakuje w literaturze, tak polskiej, jak i zagranicznej, jej nowego,

kompleksowego opracowania, uwzględniającego aktualny stan badań nad kwestią wieloetniczności Europy Wschodniej we wczesnym średniowieczu i nad genezą państwa ruskiego.

Dopiero takie opracowanie daje mocne oparcie dla badań nad eschatologią i obrzędkiem pogrzebowym także u Słowian Zachodnich, w tym w Polsce. Proponowane badania dają szansę na poszerzenie wiedzy o wczesnośredniowiecznej Rusi, nie tylko w Polsce, ale także w nauce światowej. Wyniki planowanych badań mogą znacznie wpłynąć na zrozumienie tego, czym faktycznie była Ruś i w wymiarze interdyscyplinarnym poszerzyć zasób wiedzy na temat genezy Rusi Kijowskiej i wpływów poszczególnych kultur na to państwo, oraz wytłumaczyć przyczyny i konsekwencje bardzo długiego trwania przeżytków pogańskich, w tym tych związanych ze śmiercią. Być może umożliwią też zrozumienie niektórych zjawisk znanych z terenów ziem polskich.

Główna hipoteza badawcza zakłada, że obrzędy, zwyczaje i wierzenia pogrzebowe na Rusi były zjawiskiem 'wielowymiarowym', stąd też przewiduję, że w efekcie planowanych badań da się stwierdzić wielorakie nawiązania kulturowe, etniczne i religijne, tendencje generalne i specyficznie lokalne. Rozpoczynając badania mam na uwadze następujące problemy, m.in.:

- a. Jakie obrzędy, zwyczaje i wierzenia pogrzebowe dają się stwierdzić na Rusi w oparciu o źródła pisane?
- b. Jaką genezę miały poszczególne stwierdzone w ten sposób zjawiska i jak kwestia ta przekłada się na multietniczność wczesnośredniowiecznej Europy Wschodniej i genezę państwa ruskiego?
- c. Czy i jakie nawiązania do dużych systemów religijnych (chrześcijaństwo, judaizm, islam, wysokie wierzenia pogańskie) dają się wyróżnić w trakcie badań?
- d. Na ile stwierdzone zjawiska były pierwotnie pogańskie, na ile zaś chrześcijańskie i czy możemy tutaj mówić o przypadkach synkretyzmu i dwuwiaru?

Klucz badawczy:

- rytuały związane z przygotowaniem się do śmierci, w przypadku śmierci spodziewanej lub choroby;
- wierzenia związane ze śmiercią: pogańskie, chrześcijańskie i ludowe;
- formy informowania społeczności o zgonie jednostki (i pogrzebie);
- przygotowanie ciała do wystawienia i pochówku;
- ubranie zmarłego;
- trumna i jej wyposażenie;
- czuwanie przy zmarłym i jego opłakiwanie;
- przeniesienie ciała do kościoła;
- nabożeństwo żałobne;

- przeniesienie na miejsce pochówku;
- pogrzebanie zwłok;
- posługi pogrzebowe;
- uczty pogrzebowe;
- uczczenie pamięci zmarłych;
- żałoba;
- modlitwy za zmarłych, pieśni pogrzebowe;
- pochówki dzieci;
- pochówki w przypadkach śmierci nienaturalnej (nagłej, samobójczej itp.);
- pochówki w sytuacjach nadzwyczajnych (epidemie, wojny itp.);
- ekshumacje i powtórne pochówki;
- kondolencje;
- kult zmarłych.

Choć klucz ten jest chrześcijański, ma on pełnić funkcję porządkującą dane zjawiska, w żadnym wypadku zaś nie ma ograniczać przedmiotu badań.

Planowane badania mają być, w zamyśle stażysty, będącego historykiem, uzupełnieniem badań archeologów i specjalistów innych dyscyplin nad obrządkiem pogrzebowym wczesnośredniowiecznej Słowiańszczyzny (i nie tylko). Stanowią więc one część interdyscyplinarnych badań nad zagadnieniami funeralnymi na Rusi. Mając świadomość, że archeolodzy czy antropolodzy stosują typowe dla swoich dyscyplin metody badawcze, nie zamierzam wchodzić w ich kompetencje, natomiast, kiedy zajdzie potrzeba, by doprecyzować daną kwestię, zamierzam korzystać z ich osiągnięć. Stąd też, by korzystanie to było właściwe i krytyczne, na miejsce stażu został wybrany Instytut Archeologii i Etnologii PAN, jednostka adekwatnie multidyscyplinarna do zakładanych przyszłych konsultacji.

Problemy szczegółowe, planowane do opracowania w trakcie stażu i do publikacji:

1. „Jest mogiła jego i do dziś dnia” – skryty biblizm, dowód wiarygodności komunikatu czy objaśnienie stanu istniejącego w momencie spisywania/redagowania danego tekstu?
2. Dlaczego „zatajono” śmierć Włodzimierza I, w 1015 r.?
3. Przez wyłom w podłodze czy po rozebraniu pomostu? O potrzebie nowego polskiego tłumaczenia Povesti vremennyh let w kontekście rozważań funeralnych.
4. Pochówek Włodzimierza i Anny „in medio templi” – ryt wschodni czy zachodni?
5. Użycie sań na Rusi w obrzędach pogrzebu. Dalsze poszukiwania genezy tego rytuału.
6. Upir Lichoj – upiór czy wampir?
7. Tryzna.

W trakcie stażu...

1. Kwerenda biblioteczna w Uppsali i Sztokholmie, 9–19 sierpnia 2015 r.
2. Kwerenda biblioteczna w Brześciu i Mińsku, 4–7 listopada 2015 r.

Udział w konferencjach naukowych:

Z referatem:

1. VIII Międzynarodowa Sesja Naukowa Dziejów Ludów Morza Bałtyckiego – „Śmierć w dziejach człowieka”, Wolin, 31 lipca – 2 sierpnia 2015 r.

Referat: „Sanie w obrzędach pogrzebu na wczesnośredniowiecznej Rusi”

2. 1st Symposium of Mediterranean Medieval Studies, Wrocław, 17–18 marca 2016 r.

Referat: „Pólútasvarf puzzle – did Harald Sigurdsson three times rob the palace of Basileus?”

Bez referatu:

1. Funeralia Lednickie. Spotkanie 18, Lednogóra-Dziekanowice, 13–14 maja 2015 r.
2. Funeralia Lednickie. Spotkanie 19, Lednogóra-Dziekanowice, 11–12 maja 2016 r.

Referaty na seminariach naukowych:

1. 14 X 2014 r., Warszawa, IAiE PAN – Zebranie naukowe Ośrodka Historii Kultury Materialnej

- przedstawienie planu badawczego Stażu podoktorskiego

2. 18 II 2015 r., Rzeszów, IH UR – Spotkania Nordystyczne

- Polutasvarf. Bizantyjska zagadka od Snorriego Sturlusona

3. 4 III 2015 r., Warszawa, IA UW – Seminarium prof. Andrzej Buko

- przedstawienie planu badawczego Stażu podoktorskiego

4. 26 V 2015 r., Warszawa, IAiE PAN – Zebranie naukowe Ośrodka Historii Kultury Materialnej

- Polutasvarf – bizantyjska zagadka od Snorriego Sturlusona

5. 12 VI 2015 r., Warszawa, IAiE PAN – Zebranie naukowe Ośrodka Interdyscyplinarnych Badań Arch.

- Czy na Gorze Chełmskiej w Koszalinie pochowano zmarłego w saniach? Przyczynek do genezy zwyczaju życia sań w obrzędach pogrzebu na Rusi – interdyscyplinarne poszukiwania historyka

6. 21 X 2015 r., Warszawa, IA UW – Seminarium prof. Andrzeja Buko

- Użycie sań w obrzędach pogrzebu na Rusi wczesnośredniowiecznej

7. 27 XI 2015 r., Wrocław, IH UWr – Seminarium naukowe „Miejsca kultu chrześcijańskiego”

- Pochówek Włodzimierza I Świętosławica – in medio templi

8. 15 I 2016 r., Warszawa, IAiE PAN – Zebranie naukowe Ośrodka Interdyscyplinarnych Badań Arch.

- Pochówek Włodzimierza I Świątosławica – in medio templi. W środku świątyni czy pośrodku?

9. 14 III 2016 r., Warszawa, IH UW – Mediewistyczne i Nowożytne Seminarium doktorskie prof. Henryka Samsonowicza

- Użycie sań w obrzędach pogrzebu na Rusi wczesnośredniowiecznej

Metryczka

Opublikował w BIP:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data opublikowania:	18.05.2020 10:05
Ostatnio zaktualizował:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data ostatniej aktualizacji:	18.05.2020 10:05
Liczba wyświetleń:	12